

DE HEILIGE KOE

Iedereen zegt het: de koe in India is heilig. Van de miljoenen koeien in India worden er maar weinig effectief vereerd (al bestaat er wel een dergelijk ritueel), maar zij zijn wel allemaal in principe, en in vele deelstaten ook wettelijk, beschermd tegen slachting. De Indiase grondwet verbiedt koeienslachting (gohatya) niet, maar bevat wel een vrijblijvende oproep tot de nationale en regionale regeringen om zo'n verbod in te stellen. Regelmatig komen er bewegingen voor koe-bescherming (goraksa) in actie om dit verbod effectief te maken, maar desondanks blijven enkele deelstaten de koeienslachting toelaten. Tijdens de Sovjet-interventie in Afghanistan leverde India koeienvlees aan de Sovjet-troepen. De bescherming van de koe is momenteel meer een cultureel dan een wettelijk gegeven.

Het precieze woord voor "heilig" in dit verband is pavitra, "smet-teloos", "reinigend", een woord dat niet op mensen toegepast wordt, maar wel bv. op pavitra Ganga, "de van smetten zuiverende Ganges". Een nauwkeuriger term zou dan ook zijn: de "onschendbare koe", of zelfs de "onbevleete".

Twee bekende bronnen voor het "heilige" statuut van de koe zijn ruim 3500 jaar oud. Op de zegels van de Indusbeschaving is de stier een prominente figuur. Net als de slang werd de stier waarschijnlijk toen reeds geassocieerd met de god Siva, die ook enkele malen op de Indus-zegels afgebeeld is. De stier Nandi geldt als het rijdier (vahana) van Siva, en wordt met hem afgebeeld, naast andere attributen zoals de drietand (trisula) en de trommel (damaru). Merkwaardig is dat de koe dan weer helemaal niet voorkomt onder de op Indus-zegels afgebeelde dieren. Misschien een taboe ?

De auteurs van de Rg-Veda (wier relatie met de Indus-beschaving nog onduidelijk is: wellicht leefden zij als nomaden in hetzelfde gebied waar de Indus-steden groeiden) hadden ook een speciale relatie met de koe. Als een volk van veehoeders beschouwden zij het rund als hun grootste rijkdom. Hoewel de koe soms aghnya, "ondoodbaar" genoemd wordt, was zij bij hen waarschijnlijk niet volledig onschendbaar. Voorzover wij enkele aanwijzingen in de Veda's juist kunnen begrijpen, werd de koe soms religieus ge-slachtofferd, en nadien door priesters en offeraars opgegeten. Ook het bezoek van een geëerde gast was aanleiding om een koe te slachten: de gast werd blijikbaar daarom soms als go-ghna, "koe-doder" betiteld.

Het vermoeden dat de koe in de Vedische tijd wel geslacht werd, impliceert beslist niet dat ze niet als "heilig" gold: gezien de religieuze kontekst waarin schijnbare gevallen van koeienslachting geplaagd worden, slachtte men ze juist omdat ze heilig was, en dat slechts bij uitzonderlijke gelegenheden, als het ultieme offer. Deze schroom tegenover koeienslachting zien we trouwens nog bij andere veehoedende volkeren, met name de Dinka's in Soedan: pas toen de hongersnood door de recente burgeroorlog zeer nijpend werd, gingen zij met grote tegenzin tot koeienslachting over. Men kan het ook vergelijken met de in sommige culturen voorkomende mensenoffers: deze waren geen roetinezaak, en veronderstelden géén lage dunk voor het mensenleven, want juist het waardevolste dient als de ultieme offergave.

Dat de "heilige" maar als offer geslachte koe tot de van slachting uitgesloten "onschendbare" koe werd, is waarschijnlijk te danken aan de inwerking van de (vooral door de jaina-sekte gepropageerde maar dra veralgemeende) leer van de geweldloosheid (ahimsa).

Een derde, iets jongere klassieke verschijning van de heilige koe, is als het dier van Krsna. Terwijl Krsna in de Bhagavad-Gita als krijger en leermeester verschijnt, is de latere Purana-literatuur vol van de romantische Krsna, die fluitspelend de koe-herderinne-tjes (gopi's)

verleidt. Deze Krsna wordt altijd met een koe afgebeeld. Krsna wordt trouwens als voorouder opgeëist door de kaste van de yadava's, traditioneel veehoeders.

Maar met deze historische verwijzingen is nog niets gezegd over het waarom van dit bijzondere statuut van de koe. Dit waarom is in die duizenden jaren nauwelijks veranderd, aangezien noch de koe noch de mens veel veranderd zijn.

De koe is in de eerste plaats de melkgeefster, zij transformeert gras en water tot de voedzaamste drank ter wereld. Als vervangster van de moeder wanneer het kind niet meer gezoogd wordt, is zij de belichaming van het moederlijke beginsel. Zij symbolizeert daarom ook de aarde, voortbrengster van alle leven, en tegelijk de hemel, die de levensvormen voedt met regen en zonnestralen. De koe is eigenlijk het heelal, oneindig zwanger van de scheppingskracht van Prajapati, de Schepper.

De "wensvervullende koe" (kamadhenu) symbolizeert de vervulling van onze verlangens. In de Veda's is er sprake van de 1000 gedaanten van de wens-koe: 999 stellen alle ideeën van de geest en alle werkzaamheden van de levenskracht voor, en de 1000ste is de isvara-tattva, de inwonende goddelijke hoedanigheid. De melk is dat wat de mens voedt, niet alleen lichamelijk maar ook geestelijk: de kennis. De koe is daarom de draagster en schenkster van de kennis: het woord, en de spreker van het woord, de leermeester.

De vier spenen van de uier van de koe stellen de vier levensdoelen (purusartha's) voor: zinnelijke bevrediging (kama), maatschappelijk succes (artha), vervulling van plichten (dharma) en bevrijding (moksa). Terwijl materialisten het spirituele verwaarlozen en sommige ascetische scholen de wereldse aspecten veronachtzamen, leert de Indiase cultuur dat elk van deze levensdoelen zijn deel moet krijgen. De "vierzijdigheid" van de koe-uier symbolizeert aldus de integriteit en volheid van het leven.

En daarmee zijn er voldoende redenen om de koe enig bijzonder respect te betonen.

Christel Brughmans